

Bu tarix unudulmur, unudulmayacaq

Hər il mart ayının 31-i azərbaycanlıların soyqırımı günü kimi anılır. Bu təqvim son yüz ildə Azərbaycan tarixində baş vermiş faciəli hadisələrin xalqın yaddaşındakı qanlı izlərini özündə əks etdirir. Azərbaycanlıların kütləvi şəkildə qırılmasını, represiyaya məruz qalmasını XX yüzilliyin dünya tarixinin ən qanlı səhifələrindən biri hesab etmək olar. 1918-ci il martın 31-də Bakı kommunası və erməni şovinistləri Azərbaycanda kütləvi qırğınlar, qətlialmlar törətməklə bəşər tarixində misli görünməmiş soyqırımına imza atmışlar. Bu soyqırımı əsl hüquqi-siyasi qiymətini Azərbaycan dövlət müstəqilliyinə qovuşduqdan sonra almışdır. 1998-ci il martın 26-da ümummilli lider Heydər Əliyevin imzaladığı sərəncam erməni millətçilərinin hərəkətlərinə verilən dolğun və hərtərəfli hüquqi-siyasi qiymət olmuşdur. Bu sərəncam Azərbaycanın indiki və gələcək nəsillərinin milli yaddaşının qorunması baxımından bir növ program sənədidir. Əsrlər boyu azərbaycanlılara qarşı

aparılmış soyqırımı və deportasiya siyasətini geniş təhlil edən bu tarixi sənəddə martın 31-nin Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü kimi qeyd olunması təsbitlənmişdir.

Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü münasibətilə Qəbələ şəhər 3 saylı tam orta məktəbdə dəyirmi masa təşkil olunmuş və "Ermənilərin törətdikləri soyqırımlara və terrora son qoyulmalıdır" mövzusunda müzakirə aparılmışdır. Tədbirdə çıxış edən məktəbin direktoru Ədilə Əliyeva soyqırımın tarixi, mahiyyəti haqqında danışdı. Eyni zamanda məktəbin müəllimləri mövzu ilə bağlı öz fikirlərini bölüşdülər, 1918-ci ildə ermənilərin törətdiyi vəhşilikdən günahsız insanların qətlə yetirilməsindən danışdılar. Daha sonra soyqırımın dəhşətlərini özündə əks etdirən videoçarx nümayiş etdirildi və VII «a» sinif şagirdləri ədəbi-bədii kompozisiya ilə çıxış etdilər.

Xəyalə BALAQƏDİROVA,
Qəbələ şəhər 3 saylı tam orta məktəbin müəllimi.

Qanlı hadisələr xatırlandı

Qəbələ Rayon Tarix-diyarşünaslıq muzeyində Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü ilə əlaqədar olaraq geniş tədbir hazırlanmışdır. Muzeyin direktoru Xalis Məmmədov Azərbaycan xalqının düçar olduğu bu tarixi faciə ilə əlaqədar geniş çıxış etmişdir.

Tarixi məlumatlarla, foto-materiallarla faciənin o qara günləri bir daha yada salınmışdır.

Muzeyə ekskursiyaya gələn hər bir tamaşaçıya da bu mövzuda geniş məlumat verilmişdir.

Kəlbəcərin işğalından 22 il keçir

Bu dağlar diyarı iyirminci əsrdə üç dəfə—1905—1907, 1918—1920 və 1988—1993-cü illərdə ermənilərin geniş miqyasda hücumuna məruz qalmışdır. Əvvəlki iki cəhd zamanı ermənilər biabırçasına məğlub olaraq geri qayıtdılar. Halbuki, o zaman nə ordu var idi, nə hökumət səviyyəsində müdafiə, yalnız yerli əhəlinin gücü, mərdliyi, mətanəti ilə düşməne layiqli cavab verildi. Amma ötən əsrin sonlarında 1993-cü ilin aprelin 3-də silahlı qüvvəsi, topu-tüfəngi olan bir ölkənin bu mühüm strateji məntəqəsi Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edildi. Bu işdə o vaxt hakimiyyətdə olan qüvvələrin sərəşəsizliyi və məsuliyyətsizliyi, «sapı özümüzədən olan balta»nın xəyanətkarlığı da erməni quldurlarına yardımçı oldu. Əvvəlcə Ağdərə—Kəlbəcər yolu ələ keçirildi. Martın 27-də isə erməni silahlı birləşmələri üç istiqamətdən Kəlbəcər üzərinə hücumla başladılar. Hücumdan əvvəl Kəlbəcərə gedən yollar müəmmal şəkildə minalardan təmizlənmiş, 3 min nəfərlik hərbi qüvvə rayon ərazisindən çıxarılmışdı.

Kəlbəcərin işğalı nəticəsində o dövrün qiymətləri ilə bu rayona 761,4 milyon ABŞ dolları dəyərinə maddi ziyan dəydi. Eyni zamanda bu qartallar məskəni Kəlbəcər göz görə-görə al qana bo-

yandı.

Kəlbəcərlilərin respublika rəhbərliyinə təkid, yalvarış və xahişlərlə dolu müraciətləri isə nəticəsiz qaldı. Vəd olunan kömək göndərilmədi. İşğalın reallığını hiss edən silahsız və köməksiz əhali ev-eşiyini, var-dövlətini qoyub qaçmağa məcbur oldu. İnsanlar qarda-boranda yeganə işlək yol olan Murov yolu ilə Gəncə istiqamətində yollandılar. Bu yolda nə qədər insan çovğuna, şaxtaya düşüb məhv oldu, əl-ayaqlarını şaxta vurdu. Düşməni Kəlbəcəri işğal etməklə məqsədinə çatdı. Olduqca əlverişli hərbi-strateji əhəmiyyətli bir ərazi ələ keçirildi. Daxili xəyanətkarların əli ilə əsrlər boyu düşməne sine gərmiş, qalalı, səngərli Kəlbəcər torpağı yağlı tapdağı altında qaldı.

BMT Təhlükəsizlik Şurası 1993-cü il aprelin 30-da Kəlbəcərin işğalını pisləyən, erməni işğalcılarından dərhal həmin ərazini tərk etməyi tələb edən 822 nömrəli qətnamə qəbul etsə də, bu mühüm sənəd hələ də yerinə yetirilməmişdir. İndi respublikanın bütün rayonlarında köçkün həyatı yaşayan kəlbəcərliləri yalnız bir şey düşündürür: tezliklə doğma yurda qayıtmaq, düşmənin xarabazarlığa çevirdiyi bu cənnət diyarı yenidən öz əvvəlki görkəminə qaytarmaq.

«Qəbələ».

Mart faciəsi ilə əlaqədar məktəbimizdə böyük tədbir keçirildi. Əvvəlcə faciədə həlak olanların xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edildi. Sonra məktəbin direktoru baş verən hadisələrlə əlaqədar ümumi məlumat verdi. O qeyd etdi ki xalqımız daima mənfur qonşularımız olan ermənilərdən ziyan çəkmiş, faciələrlə üzləşmişdir.

Bolşevik-daşnak birliyi Bakının müxtəlif ərazilərində azərbaycanlıları qırmaq üçün xüsusi tədbirlər gördülər. Bu qırğınlar təkcə Bakıda deyil, Azərbaycanın bir çox rayonlarında da törədilmişdir. Bu soyqırımda təkcə Bakıda 12 mindən çox azərbaycanlı qətlə yetirilmişdir. Bolşevik-daşnak birləşmələri «Kaspi» mətbəəsini, İsmailiyyə binasını yandırmış, müsəlmanların ibadət yerlərindən olan «Təzə pir» məscidinin minarələrini top atəşləri ilə dağıtmışdılar.

Müsəlmanların martın 31-də müqaviməti dayandırmalarına baxmayaraq, erməni quldurları şəhərin dinc əhəlisinə divan tutur, azərbaycanlılar yaşayan məhəllələrin silahsız əhəlisinə öz güclərini göstərirdilər.

Ermənilər təkcə Bakıda deyil, Quba qəzasında, Şamaxıda və Azərbaycanın digər bölgələrində də azərbaycanlıları qətlə yetirmiş-

Nohurqışlaq kənd məktəbində Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü anılmışdır

Tarixə Mart soyqırımı kimi düşən bu soyqırım 1918-ci il sentyabrın ortalarına-dək davam etmişdir. 50 minə qədər azərbaycanlı öldürülmüş bu qırğında əhalini xilas etmək üçün Azərbaycanın böyük şücaət göstərən şəxslərindən biri qoçu Nəcəfqulu idi. O, ermənilərə qarşı böyük dəstə yaratmış, xeyli dinc əhalini xilas etmişdir.

Bu qırğında əhalini xilas etmək üçün Dağıstan imamı Qotsinski və Dərbənd azərbaycanlıları da köməyə gəlmişdilər.

Burada maraqlı faktlardan biri Şaumyanın aprelin 13-də Leninə yazdığı məktubunda daşnakların törətdiyi milli qırğının bolşeviklər tərəfindən qəsdən təşkil olunduğunu etiraf etməsidir.

Bu qırğın bəs nə üçün törədilmişdir?

1918-ci il mart soyqırımı Azərbaycanın müstəqilliyi ideyalarına, milli demokratik qüvvələrə ağır zərbə vurmaq məqsədilə təşkil olunmuşdu. Bakı Soveti anti-azərbaycan siyasətini xalqa nümayiş etdirdi. Azərbaycan milli demokratiyasının

muxtariyyətə olan ümidlərini qırsa da bu faciə Azərbaycan xalqı arasında milli birlik və müstəqil dövlətçilik ideyasını gücləndirdi. Bu ideyanın davamçıları öz azadlıq, müstəqillik arzularını həyata keçirmək üçün, hətta, canlarından da keçməyə hazır idilər. Bəlkə bu da həyatın bir imtahanı idi.

Müstəqillik ruhu Azərbaycan xalqının qəlbində yaşadı, nəhayət bu arzu 1991-ci ildə reallaşdı.

Azərbaycanda soyqırım haqqında məktəb uşaq birliyinin təşkil etdiyi ədəbi-bədii kompozisiya erməni vəhşiliklərini şagirdlərə çatdırmaqda mühüm rol oynadı.

Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin 26 mart 1998-ci il tarixli sərəncamında 31 mart Azərbaycanın Soyqırımı Günü elan olunmuş və hər il ölkəmizin hər yerində olduğu kimi məktəbimizdə də bu faciə bağlı tədbirlər keçirilir.

Gülınar VAQIFLI,
İ. Abdulkərimov adına Nohurqışlaq kənd tam orta məktəbin şagirdi.

Qəbələ Rayon Gənclər və İdman İdarəsinin təşkilatçılığı ilə 31 mart 2015-ci il tarixdə Vəndam qəsəbə 1 saylı tam orta məktəbin idman zalında 31 Mart—Azərbaycanlıların Soyqırımı Gününe həsr edilmiş çoxmübarizəli idman döyüş

Çoxmübarizəli idman döyüş növləri üzrə açıq xatirə turniri

ruhunda tərbiyəsində bədən tərbiyəsi və idmanın rolunun artırılması, həmçinin onların

çılara göstərilən dövlət qayğısından danışıaraq yarış iştirakçılarında uğurlar arzulamışdır. Daha sonra döyüş növləri üzrə məşqçimüəllim Tuncay Əliyev yarışın keçirilmə qaydaları barədə idmançılara məlumat vermişdir.

Açılış mərasimindən sonra yarış başlamış və tatami idmançılarının ixtiyarına verilmişdir. Turnir 16 çəki dərəcəsinə 6 yaş qrupu üzrə yeniyetmə oğlanlar arasında keçirilmişdir. Xatirə turnirində 80-dək idmançı gərgin mübarizə aparmışdır. Xatirə turnirinin yekununda rayon gənclər və idman idarəsi tərəfindən hər çəki dərəcəsinə I, II, III yeri tutmuş idmançılar diplom və medallarla təltif olunmuşlar.

Elçin OSMANOV,
rayon gənclər və idman idarəsinin aparıcı məsləhətçisi.
Foto S. Umuyevindir.

növləri" üzrə Qəbələ rayon açıq xatirə turniri keçirilmişdir.

Turnirin keçirilməsində məqsəd 31 Mart—Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü'nün qanlı tarixini, erməni millətçiləri tərəfindən zaman-zaman xalqımıza qarşı yürüdülmən etnik təmizləmə və soyqırım siyasətinin ictimaiyyətə çatdırılması, həmçinin regionlarda çoxmübarizəli idman döyüş növlərinin inkişaf etdirilməsi, yeniyetmələrin vətənpərvərlik

idman ustalıqlarının artırılması və bu idman növü üzrə yığma komandalara namizədlərin hazırlanmasından ibarətdir.

Turnirin açılışında rayon gənclər və idman idarəsinin rəisi Fəxrə Soltanov çıxış edərək yarışın məqsəd və vəzifələri haqqında məlumat vermiş, soyqırımda həlak olan azərbaycanlıların xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilmişdir. F. Soltanov çıxışında respublikada idmana və idman-